

ความหมายของคำว่าทรัพย์และ ทรัพย์สิ้น

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ให้ความหมายของคำว่า ทรัพย์ และ ทรัพย์สิ้นไว้ในมาตรา 137 แต่สิ่งที่จะเป็นทรัพย์และทรัพย์สิ้นที่จะก่อนิติสัมพันธ์ได้นั้นต้องอยู่ในความสามารถของมนุษย์ที่จะกระทำทางนิติบัญญัติ เช่น โอน หมุนเวียน เปลี่ยนมือครอบครอง อยู่ในความยึดถือของมนุษย์ได้

ความหมายของคำว่าทรัพย์ มาตรา 137 ได้ให้ไว้เคราะห์ศัพท์ว่า “ทรัพย์ หมายความว่า วัตถุมีรูปร่าง” มีปัญหาว่าจะนำมาตรา 137 มาอธิบายความหมายของ คำว่า “ทรัพย์” โดยถ้าฟังได้หรือไม่ จะเห็นว่าถ้าพิจารณาเฉพาะมาตรา 137 แล้ว ไม่ว่าจะอะไรที่มีรูปร่างถือว่าเป็นทรัพย์ทั้งสิ้น สิ่งต่างๆที่มีรูปร่าง เช่น ดวงจันทร์ ดวงดาว ก็ต้องจัดว่าเป็นทรัพย์ด้วย แต่ตามกฎหมายแล้ว แม้ บางสิ่งบางอย่างแม้จะมีรูปร่าง แต่มนุษย์ก็ไม่สามารถจะครอบครองยึดถือ ก่อนิติสัมพันธ์ทางกฎหมายได้ในปัจจุบัน เช่น จะโอน ครอบครองเป็นเจ้าของไม่ได้ ฉะนั้น แม้วัตถุเหล่านั้นจะมีรูปร่าง ดวง จันทร์ ดวงดาว ดวงอาทิตย์ ก็ไม่ใช่ทรัพย์ตามมาตรา 137 นอกจากนี้มาตรา 138 บัญญัติว่า “ทรัพย์สิ้น หมายความว่ารวมทั้งทรัพย์และวัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคา ได้ และอาจยึดถือเอาได้”

ดังนั้นทรัพย์สิ้นคือ

- 1) ทรัพย์ ซึ่งอาจจะมีราคาได้และอาจถือเอาได้ และ
- 2) วัตถุที่ไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาได้และอาจยึดถือเอาได้

ทรัพย์จึงอยู่ในความหมายของคำว่า ทรัพย์สิ้น ดังนั้นความหมายของ “ทรัพย์” ต้องนำมาตรา 138 มาพิจารณาคด้วย หมายถึงวัตถุที่มีรูปร่างซึ่งอาจมีราคา และอาจถือเอาได้

ความหมายของคำว่าวัตถุมีรูปร่างและวัตถุที่ไม่มีรูปร่าง

1. วัตถุมีรูปร่าง หมายถึงวัตถุที่มีขนาด มีความกว้าง ความยาว ความสูง เช่น โต๊ะ หนังสือ สุนัข วัว ฯลฯ ไม่คำนึงว่าจะมีขนาดเล็กหรือใหญ่ ไม่จำเป็นที่

มนุษย์จะต้องมองเห็นด้วยตาเปล่าได้หรือไม่ เช่น เชื้อโรค แต่ก็ยังเป็นสัตว์ที่มีรูปร่างชนิดหนึ่งจึงเป็นทรัพย์สิน

วัตถุที่มีรูปร่างบางอย่างสามารถจับต้องได้สัมผัสได้แต่ก็ไม่ถือว่าเป็นทรัพย์สิน เช่น มนุษย์ที่ยังมีชีวิตอยู่ มนุษย์ที่มีชีวิตนั้นไม่สามารถนำมาครอบครองเป็นเจ้าของซื้อขาย หรือให้เช่าได้ เพราะประมวลกฎหมายอาญา แต่ในสมัยโบราณถือว่ามนุษย์นั้นอาจนำมาซื้อขายกันได้ โดยมีกฎหมายกำหนดให้ซื้อขายทาสได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย ในสมัยก่อนมนุษย์จึงเป็นทรัพย์สิน

ส่วนของร่างกายที่แยกออกจากร่างกายมนุษย์ที่มีชีวิตแล้ว เช่น เส้นผม เลือด ถือว่าเป็นทรัพย์สินที่จะซื้อขาย ครอบครอง เพราะส่วนที่ตัดขาดจากร่างกายมนุษย์ที่มีชีวิตแล้วไม่ใช่ส่วนของร่างกายมนุษย์ที่มีชีวิตอีกต่อไป จึงเป็นทรัพย์สินตามมาตรา 137 มาตรา 138

กระแสไฟฟ้าเป็นทรัพย์สินหรือไม่ ตามประมวลกฎหมายอาญาไม่ได้ให้ความหมายของคำว่าทรัพย์สินไว้ดังเช่นกฎหมายลักษณะอาญา จึงต้องนำความหมายของคำว่าทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับโดยอนุโลม คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 877/2501 ซึ่งวินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ว่าการลักกระแสไฟฟ้าเป็นความผิดฐานลักทรัพย์สิน และมีคำพิพากษาศาลฎีกาต่อมาวินิจฉัยเช่นเดียวกันจากแนวคำพิพากษาดังกล่าว การลักลอบต่อท่อแอร์จากเครื่องปรับอากาศของผู้อื่นเพื่อนำอากาศซึ่งปรับอุณหภูมิแล้วไปใช้ในห้องของตนเอง จึงน่าจะเป็นความผิดฐานลักทรัพย์สินด้วย (อากาศเย็นที่ได้จากเครื่องปรับอากาศนั้นเป็นอากาศที่ถูกจำกัดที่และเจ้าของได้หวงกันเป็นเจ้าของแล้ว)

2. วัตถุไม่มีรูปร่าง มีความหมายตรงกันข้ามกับคำว่าวัตถุที่มีรูปร่าง คือ ไม่สามารถมองเห็นได้ จับต้องสัมผัสได้ ไม่มีตัวตน ไม่มีส่วนสัด ไม่มีขนาด และไม่กินเนื้อที่ เช่น แก๊ส กำลังแรงแห่งธรรมชาติพลังงานต่างๆ รวมถึงสิ่งที่ไม่รูปร่างแต่อยู่ในความรับรู้ของกฎหมายด้วย เช่น ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และสิทธิต่างๆ ที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน เช่น กรรมสิทธิ์ สิทธิครอบครอง การจำยอม สิทธิอาศัย สิทธิเก็บกิน สิทธิเหนือพื้นดิน ภาระคิดพันในอสังหาริมทรัพย์ สิทธิจ้างงาน สิทธิจ้างนำ

ไม่ใช่ว่าวัตถุไม่มีรูปร่างทุกสิ่งจะเป็นทรัพย์สินเสมอไป วัตถุไม่มีรูปร่างจะเป็นทรัพย์สินได้ก็ต่อเมื่ออาจมีราคาได้และอาจถือเอาได้ และจะต้องมีกฎหมายบัญญัติรับรองถึงสิ่งนั้นๆด้วย ในประเทศหนึ่งสิทธิอย่างหนึ่งเป็นทรัพย์สินเพราะมีกฎหมายในประเทศนั้นบัญญัติรับรอง แต่ในอีกประเทศหนึ่งกฎหมายอาจยังไม่รับรู้ถึงสิทธินั้น กำลังแรงงานของมนุษย์ไม่ถือว่าเป็นทรัพย์สิน เพราะเป็นการกระทำของมนุษย์ซึ่งเกิดผลงานบางอย่างขึ้นเท่านั้น

“อาจมีราคาได้ และ อาจถือเอาได้”

อาจมีราคาได้ คำว่า “ราคา” นั้น ถ้าดูในคัมภีร์ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฉบับภาษาอังกฤษจะใช้คำว่า Value ซึ่งตามความหมายในภาษาอังกฤษต่างกับคำว่า Price ซึ่งเป็นราคาในเรื่องการซื้อขาย ฉะนั้น ราคาตามมาตรา 138 นี้ จึงหมายถึงคุณค่าของวัตถุสิ่งของนั้น ไม่ใช่ราคาที่จะซื้อขายกันในท้องตลาด คำว่าราคาในเรื่องการซื้อขาย Price ใช้นำมาเปรียบเทียบกับวัตถุเงินตราที่ใช้แลกเปลี่ยนกันในท้องตลาดซึ่งอาจไม่แน่นอนเพราะมีการขึ้นลงตามภาวะเศรษฐกิจ สิ่งของบางอย่าง เช่น เส้นผม หรือ กระดูกของบรรพบุรุษ จดหมายของคนรัก หรือแม่แต่ขยะ บุคคลหนึ่งอาจจะเห็นว่าใช้ไม่ได้แล้วจึงทิ้งไป ก็อาจจะมีค่าได้สำหรับอีกบุคคลหนึ่ง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1120/2495 , 393/2502) ฉะนั้น คำว่า “ราคา” จึงหมายถึงคุณค่าของสิ่งนั้น และกฎหมายก็ยังใช้คำว่า “อาจมีราคาได้” ดังนั้น สิ่งของวัตถุใดที่เพียงแต่อาจมีราคาได้ก็เพียงพอแล้ว เช่น ของที่ฝังจมดินหรือถูกขุดซ่อนอยู่น้ำมัน แร่ธาตุที่ยังอยู่ใต้ดินที่ยังไม่มีใครค้นพบหรือนำขึ้นมาใช้ก็อาจมีราคาได้ และราคารานั้นจะมากหรือน้อยก็ไม่สำคัญ

อาจถือเอาได้ หมายความว่า มนุษย์สามารถยึดถือ ครอบครอง หวงกันไว้ได้

วัตถุที่อาจมีราคาได้ยังไม่เพียงพอที่จะเป็นทรัพย์สินหรือทรัพย์สินได้ แต่จะเป็นทรัพย์สินได้นั้นจะต้องเป็นวัตถุที่อาจยึดถือเอาไว้ได้ด้วย ฉะนั้น ถ้าวัตถุใดที่มนุษย์ยึดถือไม่ได้ก็ไม่ถือว่าเป็นทรัพย์สินหรือทรัพย์สิน เช่น ดวงดาว ดวงจันทร์ อากาศที่มีอยู่ทั่วไป แต่ถ้านำอากาศมาใส่ถึงหรืออัดใส่ลูกโป่งก็เป็นการถือเอาได้แล้วคำว่า

“อาจถือเอาได้” นั้นไม่จำเป็นที่จะต้องถือเอาหยิบจับต้องได้อย่างจริงจัง วัตถุไม่มีรูปร่างที่อาจถือเอาได้ ได้แก่ ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร สิทธิต่างๆ ไม่มีใครสามารถหยิบจับได้ แต่ก็ยังอาจถือเอาได้ จึงเป็นทรัพย์สินตามกฎหมาย

วัตถุบางอย่างไม่อาจถือเอาได้ตามกฎหมาย เช่น ในสมัยก่อนมนุษย์อาจตกเป็นทาสและถือว่าทาสเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่งได้ แต่ต่อมาตามกฎหมายห้ามนำมนุษย์มาเป็นทาส ฉะนั้นมนุษย์จึงไม่ใช่ทรัพย์สินอีกต่อไป เลือดถ้ายังอยู่ในร่างกายคนหรือผมที่ยังไม่ได้ตัดนั้น ยังไม่ถือว่าเป็นทรัพย์สิน หุ่นในบริษัทถือว่าเป็นทรัพย์สินที่มีราคาและถือเอาได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1438/2519) สิทธิการเช่าทรัพย์สินถือเป็นทรัพย์สิน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2855/2519)